

СТ А Н О В И Щ Е

за присъждане на образователната и научна степен “доктор” по научна специалност 3.1.

„Социология”, шифър 05.11.01

на докторант Мартин Йорданов Иванов

Тема на дисертацията: „Развитие на „зелена” енергетика в България: иновации, технологии и социално-икономически зависимости”

Член на научно жури, представящ становището: доц. д-р Иван Чалъков

1. Съответствие с изискванията на нормативните актове за присъждане на образователната и научна степен „доктор” - ЗРАС, ППЗРАС и Правилника на СУ

Кандидатът в настоящия конкурс съответства на изискванията на нормативните актове за присъждане на образователната и научна степен „доктор”. Самата дисертация е реализирана в съответствие в законодателството и институтските разпоредби, като е преминала през предвидените процедури на контрол, обсъждане и допускане до защита.

Кандидатът е представил дисертационна работа в размер на 185 страници, от които основен текст 174 и три информационни приложения (списъци на интервюираните експерти, на анализиранияте нормативни документи и на ползваните източници от интернет) с общ обем 11 страници. Реално обемът на дисертацията е по-голям, доколкото страниците са нестандартни с над 2000 знака на страница.

Дисертацията е структурирана във въведение, три глави, заключение и библиография. Библиографията съдържа 91 източника, от които 35 на български език и 56 на чужди езици (основно английски и немски). Основният текст включва 9 таблици и 15 фигури, като тези, взимствани от други автори са коректно цитирани. Дисертацията е оригинален авторски труд на докторанта.

Второ, докторантът е представил и Автореферат в размер на 43 страници, от които основен текст 40 страници. Авторефератът адекватно представя съдържанието и научните постижения на дисертационния труд.

2. Творческите постижения на докторанта:

Като научен ръководител на докторантът ръководил процеса на нейното изготвяне, и след внимателното прочитане на окончателния вариант на дисертацията с който докторант Мартин Й. Иванов бе допуснат до защита, правя следните оценки и изводи:

1. Темата на дисертацията и анализиранияте в нея проблеми са остро актуални – както бе обосновано в наши и на други автори изследвания, енергетиката е ключова области на българския икономически, социален и политически живот. В нея по своеобразен начин се преплитат наследени от десетилетията социализъм зависимости, възникналите в страна след 1989 г. социални процеси и тенденции и рефлектиращите

върху България ефекти от глобалното технологично, финансово-икономическо и политическо развитие. Дисертацията изследва тези процеси от специфичен ъгъл – възникването и развитието на новите за България вятърни и фотоволтаични източници на енергия. Тя успява да идентифицира, опише и анализира напрежения и залози, чието значение надлеч надхвърля привидно тясната област на енергетиката и които са от особена важност за българската икономика и демокрация.

2. Изработен е адекватен да предмета теоретичен апарат, в който експлицитно избрания подход на Теорията на дейците мрежи се оглежда и коригира в ключови социологически, икономически и политологически теоретични подходи – част от тях вече прилагани у нас (Томас Хюс, Йозеф Шумпетер, Манкър Олсон, Гари Джерафи), а други за пръв път въведени от докторанта (Сабатие, Тимоти Митчъл, социалното конструиране на технологиите). Изследователският проблем е ясно дефиниран и емпирически конкретизиран и са изявени ясни хипотези през емпиричното изследване. Намирам за особено ценно осъщественото от докторанта посоченото взаимно оглеждане между анализиранияте теоретични подходи и изследвания предмет, резултат от избраната кръгова или „циклична“ организация на работата по дисертацията, в която теоретичния и методологически анализ и теренното изследване през един достатъчно дълъг период вървяха успоредно и взаимно се коригираха и допълваха.

3. Заслужава да се отбележи и осъщественият напредък в методологията на емпиричното изследване, която съществено е допълнена и доразвита от докторанта след обсъжданията на първоначалния вариант на дисертацията. Тук искам да открия неговата работа по запознаване с българската социологическа традиция в тази област. Докторантът обогатява тази традиция, като осъществява първото у нас включено наблюдение във ветро-генераторен парк. Данните от това наблюдение са много по-богати от частичното им използване за целта на анализа в дисертацията и са добра основа за бъдещи изследвания и студентски практики в тази област.

4. Анализът на нормативната база в областта на възобновяемите енергийни източници и медийното отразяване на процесите в тях са пълноценно интегрирани в изследването. С това докторантът продължава една установената в българската социология практика при изследване на енергетиката и икономиката, като я допълва и обогатява.

5. През призмата на една конкретна област, дисертацията прави съществен принос в социологическото разбиране на „технологичната демокрация“ в България, т.е. взаимното преплитане на технологии и иновации, политика, икономика, право и медии. Най-общо резултатите от изследването може да се обобщят така: оказва се, че и в тази нова и високотехнологична област са си дали среща автентичното местно и чуждо предприемачество от една страна, със възникналата в годините на прехода у нас олигархия и търсеция висока норма на печалба международен финансов капитал - от друга. „Битката“ между тях се води в странните полета на рецепцията на европейското законодателство и норми, правилата и процедурите на институциите на държавната и общинска власт по заявяване, одобряване, строеж и включване в енергийната система на вятърните и фотоволтаичните обекти, в редакциите на печатните и електронни медии, в адвокатски кантори и съдебни зали, като не липсват дори „едни момчета с дебели вратове“. Тази битка по правило не е публична, като самата публичност често е

залог в нея - т.е. държането в неведение, подвеждането и манипулирането на публиката е част от арсенала и ресурс в премерването на силите. Втора и трета глава на дисертацията дават обилни конкретни данни за този процес.

3. Оценка на автореферата

Като цяло авторефератът отразява съдържанието на дисертационния труд. Посочените научно-теоретични и практико-приложни приноси за действителен резултат от трудът на докторанта и са коректно формулирани.

4. Критични забележки и препоръки

Посочените по-долу бележки и препоръки трябва да се възприемат като продължение на съвместната ни работа с докторанта и имат за цел най-вече да фиксират насоките на една бъдеща работа темата и в сродни на нея области.

1. Предложеният в дисертацията подход на оглеждане и коригиране на подхода на Теорията на дейците мрежи в други релевантни на изследвания предмет теоретични подходи е необходимо да се доразвие отвъд целите на конкретното изследване и получи самостоятелно обосноваване. В тази насока натрупаното в традицията на американския прагматизъм, както и в рамките на т.нар. „grounded theory“ може да бъде от съществена полза.
2. Дисертацията ясно демонстрира ограниченията в изследването на нормативната уредба в сектора и на неговото медийно отразяване като „черни кутии“, т.е. проследяване на еволюция на ниво официално приети документи и журналистически публикации. Както става ясно от емпиричната част, един от най-съществените проблеми пред автентичните предприемачи в сектора е честата и непредвидена промяна („две седмици след приемане на закона“) в законите и подзаконовите актове, или пък обработката на общественото мнение по един или друг проблем. Така, както социалните изследвания на науката и технологиите отварят „черна кутия“ на установените научни и технологични решения и ги описват като резултат от „премерването на силите“ от човешките и нечовешки дейци, така трябва да се отвори и „черната кутия“ на нормативните текстове и на журналистическите публикации, като се изяват и опишат реалните премервания на силите, чийто продукт са те. Нужна ни е и „етнография“ на правните кантори и правните комисии в Народното събрание и в общинските съвети, както и „етнография“ на редакциите в медиите.
3. Частичният неуспех в реализирането на програмата за теренната работа в частта му за ДКЕВР и висшето ръководство на НЕК и БЕХ бе само отчасти компенсиран с третирането му като „симптом“ за начина, по който се развиват процесите в българската енергетика. Трябва да продължат усилията – включително чрез нови проекти – да се осветят тези своеобразни „зони на здрача“ в българската енергетика (а те са типични и за други области като финансовата система например) като предмет на социологическия анализ. Това може да е трудно и опасно, но е истинско предизвикателство пред социолога и успеха тук ще получи признанието не само на нашата научна общност, но и по-широката критично мислеща публика.

5. Заключение

Посоченото в предишните раздели ми дава основание да заявя, че постигнатите теоретични, методически и аналитични резултати в дисертационния труд на Мартин Йорданов Иванов са оригинален принос към българската социология и по-специално в полето на социологическите изследвания на технологиите. На докторанта трябва да се даде възможност да продължи своите изследвания като пълноправен член на социологическата научна общност, за което би следвало да му бъде присъдена образователната и научна степен „доктор”.

27 септември 2013 г.

доц. д-р Иван Чалъков